

## บทที่ 5

### สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

#### 5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านแหล่งวัตถุดิบบริบทของกลุ่ม สภาพปัญหาในกระบวนการผลิตและรูปแบบของผลิตภัณฑ์กระชายซอยดาว ของกลุ่มแม่บ้านเกวียนหักและกลุ่มแม่บ้านท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์กระชายซอยดาวเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อออกแบบและพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์กระชายซอยดาวในรูปแบบใหม่ตามความต้องการผู้บริโภค อย่างน้อย 3 รูปแบบ และเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระชายซอยดาวในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

##### 5.1.1 บริบทของกลุ่ม

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มที่ศึกษา พบว่า กลุ่มแม่บ้านท่าช้างและกลุ่มแม่บ้านเกวียนหัก ทั้งสองกลุ่มนี้ ได้เข้ารับการฝึกอบรมการทำกระชายซอยดาวเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2543 ถึงวันที่ 6 เมษายน 2543 ณ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี โครงการฝึกอบรมการผลิตกระชายซอยดาวจากต้นซอยดาว ปัจจุบันทั้งสองกลุ่มไม่ได้ดำเนินการผลิตกระชายซอยดาวแล้ว โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเกวียนหัก อำเภอดง ได้ล้มเลิกการรวมกลุ่มไปแล้ว คณะวิจัยจึงได้ทำการศึกษาเฉพาะ กลุ่มแม่บ้านท่าช้าง อำเภอเมือง สำหรับกลุ่มนี้ถึงแม้จะไม่ได้มีการดำเนินการผลิตกระชายซอยดาวแล้วก็ตาม แต่สมาชิกบางส่วนยังรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์อื่นๆอยู่ เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์ และผ้าทอ คณะวิจัยได้เข้าไปพูดคุยกับกลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่มมีความสนใจในการฟื้นฟูการทำกระชายซอยดาว เพื่อรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาให้เป็นอาชีพเสริมและสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี

กลุ่มแม่บ้านท่าช้าง ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มแม่บ้านท่าช้าง ที่เคยทำกระชายซอยดาวและผลิตภัณฑ์จากกระชายซอยดาวจำนวน 10 คนและผู้สนใจเข้าร่วมโครงการอีก 7 คนรวมเป็น 17 คน โดยมีนางประภัส อมรศักดิ์ชัย เป็นประธานกลุ่ม ลักษณะการบริหารจัดการกลุ่มเป็นอย่างมีระบบ ผสมผสานกับการบริหารแบบพึ่งพาอาศัยกัน ประกอบด้วยประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการและสมาชิก อยู่ภายใต้การบริหารของประธานกลุ่มตำบลท่าช้างอีกครั้งหนึ่ง ที่ทำการชั่วคราวของกลุ่มนางประภัส นี้ ตั้งอยู่เลขที่ 35/30-31 หมู่ 4 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล

และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่รับผิดชอบในท้องถิ่น จุดเด่นของกลุ่มคือ มีการบริหารจัดการที่ดีมีความเข้มแข็ง สามัคคี และมีการเรียนรู้และพัฒนาฝีมืออยู่เสมอ

### **แหล่งวัตถุดิบในการผลิตกระดาษสอยดาว**

วัตถุดิบที่นำมาผลิตกระดาษสอยดาว ได้แก่ ต้นสอยดาวโดยใช้เส้นใยจากเปลือกของลำต้นที่มีอายุประมาณ 1-2 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่ให้เส้นใยมีความเหนียวสามารถแปรรูปทำเป็นกระดาษได้ดี ต้นสอยดาวเป็นไม้พุ่มเขตร้อน ลำต้นโตเต็มที่สูงมากกว่า 2.00 เมตร เติบโตง่ายและการเจริญเติบโตเร็วมาก ต้นสอยดาวชอบเกิดขึ้นตามดินลูกรังริมทางหลวงและชายป่า ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติหาได้ง่ายในท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรี ฉะนั้นในการวิจัยครั้งนี้หรือในอนาคตอาจมีการเติบโตในภาคการผลิตมากขึ้น ปัญหาเรื่องการขาดแคลนวัตถุดิบนั้นไม่มีปัญหา นอกจากจะหาได้ตามธรรมชาติแล้วอาจปลูกทดแทนหรือทำแปลงปลูกเพื่อการผลิตกระดาษเฉพาะ ซึ่งอาจมีการควบคุมคุณสมบัติและคุณภาพของต้นสอยดาวและยังช่วยรักษาสมดุลธรรมชาติให้สมบูรณ์อีกด้วย

### **ปัญหาและอุปสรรคที่พบในอดีต**

#### **ด้านวัตถุดิบ**

ต้นสอยดาวที่นำมาผลิตกระดาษสอยดาวใช้เปลือกต้นสอยดาว ซึ่งเป็นไม้พุ่มเขตร้อน ชอบเกิดขึ้นตามดินลูกรังริมทางหลวงและชายป่า หาได้ง่ายในท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรี เส้นใยจากเปลือกมีอายุ 1-2 ปี จะมีความเหนียวสามารถแปรรูปทำเป็นกระดาษได้ดี

ผลิตภัณฑ์กระดาษสอยดาว พบว่า ผลผลิตแผ่นกระดาษมีความหนาไม่สม่ำเสมอ ไม่มีความเหนียว สีไม่สดและมืด

ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ พบว่า การแปรรูปและขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ ทำได้อย่างไม่มีคุณภาพ เช่น การพับม้วน การตัดโค้ง จะเกิดการฉีกขาดและเปื่อย

ด้านการตลาด พบว่า ไม่มีตลาดรองรับซื้อ ขาดการสนับสนุนด้านเงินทุน และการประชาสัมพันธ์

ข้อจำกัดด้านธรรมชาติเกี่ยวกับฤดูกาล เพราะต้องอาศัยแสงแดดและพื้นที่ โลง โปร่ง ในการตากให้แห้ง ในฤดูฝนจะไม่สามารถผลิตกระดาษได้ทำให้ระยะเวลาการผลิตกระดาษสั้นลง ซึ่งส่งผลให้การผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์กระดาษสอยดาวหยุดชะงักไปด้วย

### 5.1.2 การพัฒนากระบวนการผลิตกระดาษสอยดาว

การผลิตกระดาษสอยดาวมีวิธีการผลิต ดังนี้ คือ นำต้นสอยดาวมาขูดเปลือกนอกที่เป็นสีน้ำตาลดำ ออกและลอกเอาเฉพาะเปลือก มาหั่นเป็นชิ้นๆยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร นำไปต้มในน้ำเดือดประมาณ 1-2 ชั่วโมง แช่วน้ำไว้ 1-2 คืนแล้วนำไปบดให้เส้นใยละเอียดโดยใช้เครื่องบด นำเยื่อที่ได้จากการบดไปขึ้นรูปแผ่นกระดาษ โดยใช้ตะแกรงที่ทำจากตาข่ายพลาสติกที่มีความละเอียด การผลิตแผ่นทำได้สองวิธี วิธีที่หนึ่งโดยการดักซ้อนเยื่อที่ละลายในอ่างน้ำแล้วเกลี่ยให้เยื่อกระจายสม่ำเสมอ ยกตะแกรงเยื่อกระดาษขึ้นนำไปตากแดดและผึ่งลม เมื่อแห้งแล้วลอกออกจะได้แผ่นกระดาษสอยดาวที่มีน้ำตาลเข้มซึ่งเป็นสีตามธรรมชาติของเปลือกต้นสอยดาว วิธีที่สองโดยวิธีการแตะ นำตะแกรงวางลงบนโต๊ะที่มีอ่างตะไคร่น้ำไว้พอให้ท่วมขอบล่างของตะแกรง บีบน้ำออกจากเยื่อสอยดาวแล้วชั่งน้ำหนักแต่ละก้อนเพื่อให้มีน้ำหนักเท่ากัน นำก้อนเยื่อมาละลายในอ่างด้วยน้ำดีให้เยื่อกระจายตัวดี เทเยื่อจากอ่างลงตะแกรง และใช้มือดีเยื่อให้กระจายตัวอย่างสม่ำเสมอทั้งตะแกรงแล้วดับไฟฟองอากาศออกให้หมด ยกตะแกรงขึ้นนำไปตากแดดและผึ่งลมแล้วลอกแผ่นแห้งเช่นเดียวกับแบบซ้อน และในขณะเดียวกันได้ทำการทดลองฟอกสีเยื่อกระดาษด้วยสารเคมีสารไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ 10% ผสมน้ำและขี้เถ้าโดยใช้สปีนิมและสปีเคมีตีต่างๆ เพื่อให้มีความหลากหลายของสีกระดาษ

### 5.1.3 การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกระดาษสอยดาว

ในการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกระดาษสอยดาวของกลุ่มแม่บ้าน เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มแม่บ้านและนักศึกษาสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ชั้นปีที่ 3 ซึ่งผ่านการเรียนด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการออกแบบกราฟิก ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งทางกลุ่มบ้านมีความตั้งใจในการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่วนนักศึกษาก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตและศึกษาคุณสมบัติของกระดาษสอยดาวเมื่อนำมาประดิษฐ์หรือใช้ประโยชน์ต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้ในการออกแบบและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้มีความประณีตและสวยงาม ในการฝึกอบรมเทคนิคการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกระดาษสอยดาวให้กับกลุ่มแม่บ้านทำช่างมีผู้เข้าร่วมฝึกอบรมจำนวน 17 คน และนักศึกษาสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม อีกจำนวน 7 คน การฝึกอบรมจะเน้นสร้างผลงานด้านหัตถกรรมเครื่องใช้เครื่องประดับตกแต่ง ผลงานที่นักศึกษาและกลุ่มแม่บ้าน ได้ออกแบบและสร้างต้นแบบ ได้แก่ กล่องอเนกประสงค์ กล่องผ้าไหมผ้าทอ กล่องของที่ระลึก กล่องเครื่องประดับ กล่องทิชชู กรอบรูป และกระเป๋าถือสตรี เป็นต้น

#### 5.1.4 การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระดาสอยดาวเพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กลุ่มแม่บ้านทำช้างมีความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์กระดาสอยดาวให้เป็นไปตามมาตรฐานชุมชน เพราะจากที่ผ่านมาผลผลิตประสบปัญหาด้านการตลาดและการแข่งขันสูงมาก จึงทำให้กลุ่มหยุดการผลิตไปซึ่งในการแข่งขันทางการตลาดนั้นผลิตภัณฑ์ต้องมีความแตกต่างและสร้างทางเลือกใหม่ให้กับกลุ่มผู้บริโภค ผู้วิจัยจึงได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์กระดาสอยดาว โดยเน้นผลผลิตเพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านหัตถกรรมเครื่องใช้เครื่องตกแต่งเพราะกำลังการผลิตเป็นการผลิตระดับกลุ่มเล็กๆและมีต้นทุนต่ำ จึงไม่สามารถที่จะควบคุมคุณภาพให้เท่าเทียมกับการผลิตที่มีขนาดใหญ่หรือระดับอุตสาหกรรม ในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์กระดาสอยดาว มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. เน้นการผลิตสำหรับกลุ่มผู้ผลิตขนาดเล็ก เช่น กลุ่มแม่บ้าน ครอบครัว ชุมชน
2. ใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ผลิตขึ้นเองที่มีขนาดเล็ก คือ ใช้กำลังมอเตอร์ขนาด 2 แรงม้า ใช้ไฟฟ้าขนาด 220 โวลต์ ต้นทุน 3000- 4000 บาท ตะแกรงขึ้นเยื่อผลิตขึ้นเอง
3. ต้นทุนต่ำ ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น แรงงานในชุมชนและ อุปกรณ์จัดหาตนเอง
4. ผลผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์ เน้นความเป็นเอกลักษณ์และคงความเป็นธรรมชาติของเส้นใยจากต้นสอยดาว เช่น ฟันผิว สี และเส้นใยที่เป็นธรรมชาติ
5. เน้นการนำกระดาสอยดาวมาแปรรูปสินค้าหรือผลิตภัณฑ์กันเองภายในกลุ่ม ไม่เน้นการขายแผ่นกระดาสอย แต่เป็นผู้แปรรูปสินค้าเอง เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม

ดังนั้นคุณภาพของกระดาสอยดาวที่ผลิตได้เมื่อนำมาเทียบกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้วิจัยและกลุ่มแม่บ้านได้พิจารณาโดยการเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกระดาสอยดาวที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม(สมอ.)แล้ว ซึ่งได้ผลดังนี้

1. ด้านลักษณะทั่วไป มีความประณีต มีรูปร่างลักษณะเหมาะสม ไม่มีก๊ากด ประเมินอยู่ในระดับ 3 หรือ ระดับดี

2. ด้านสี มีความสม่ำเสมอและไม่เปื้อนมือ ต้องคงทน ประเมินอยู่ในระดับ 3 หรือ ระดับดี

ส่วนด้านอื่นๆ เช่น การบรรจุ เครื่องหมายและฉลาก ยังไม่ได้มาตรฐาน เพราะกลุ่มยังไม่ได้ดำเนินการ เพราะการวิจัยครั้งนี้เป็นการรื้อฟื้นและพัฒนากระบวนการผลิตขึ้นใหม่

สรุปจากการเทียบเคียงคุณภาพของกระดาสอยดาวที่ผลิตได้ ในภาพรวมยังไม่ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มแม่บ้านควรพัฒนาทักษะด้านการผลิต การแปรรูปสินค้า ให้มีความชำนาญและความเชี่ยวชาญมากขึ้น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เท่าเทียมกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน(มผช.)

### 5.1.5 การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตและผลิตภัณฑ์กระดาสอยดาว

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการสร้างเครือข่ายและถ่ายทอดเทคโนโลยีภายในชุมชน ผู้วิจัยและกลุ่มแม่บ้านทำซ้างได้ถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้กับเครือข่าย ดังนี้

1. เครือข่ายกับนักเรียน นักศึกษาในงานวันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ระหว่างวันที่ 18-20 สิงหาคม 2549 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี โดยการสาธิตและให้นักเรียน นักศึกษามีส่วนร่วมในการผลิต
2. เครือข่ายกับกลุ่มแม่บ้านตำบลท่าซ้าง โดยการร่วมฝึกอบรม ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี
3. เครือข่ายนักวิจัยในกลุ่มที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา( สกอ.) ในงาน U-FAIR 2005 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ โดยจัดนิทรรศการแสดงผลงานและเวทีวิจัยร่วมกับนักวิจัยสถาบันอื่นๆ

## 5.2 อภิปรายผล

5.2.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านแหล่งวัตถุดิบบริบทของกลุ่ม สภาพปัญหาในกระบวนการผลิตและรูปแบบของผลิตภัณฑ์กระดาสอยดาว ของกลุ่มแม่บ้านเกวียนหักและกลุ่มแม่บ้านท่าซ้าง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ปัจจุบันทั้งสองกลุ่มไม่ได้ดำเนินการผลิตกระดาสอยดาวแล้ว โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเกวียนหัก อำเภอลอง ได้ล้มเลิกการรวมกลุ่มไปแล้ว ส่วนกลุ่มแม่บ้านท่าซ้าง อำเภอเมือง มีสมาชิกบางส่วนยังรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์อื่นๆอยู่ เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์ และผ้าทอ คณะวิจัยได้เข้าไปพูดคุยกับกลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่มมีความสนใจในการฟื้นฟูการทำกระดาสอยดาว เพื่อรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นอาชีพเสริมและสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี

กลุ่มแม่บ้านท่าซ้าง นำโดยนางประภัส อมรศักดิ์ชัย เป็นประธานกลุ่ม ลักษณะการบริหารจัดการกลุ่มเป็นอย่างมีระบบ ผสมผสานกับการบริหารแบบพึ่งพาอาศัยกัน ประกอบด้วยประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการและสมาชิก อยู่ภายใต้การบริหารของประธานกลุ่มตำบลท่าซ้างอีกครั้งหนึ่ง ที่ทำการชั่วคราวของกลุ่มนางประภัส นี้ ตั้งอยู่เลขที่ 35/30-31 หมู่ 4 ตำบลท่าซ้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จุดเด่นของกลุ่มคือ มีการบริหารจัดการที่ดีมีความเข้มแข็ง สามัคคี และมีการเรียนรู้และพัฒนาฝีมืออยู่เสมอ

วัตถุดิบและแหล่งวัตถุดิบในการผลิตกระดาสอยดาว ได้แก่ ดัสนสอยดาวโดยใช้เส้นใยจากเปลือกของลำต้น ดัสนสอยดาวเป็นไม้พุ่มเขตร้อนเกิดง่ายและการเจริญเติบโตเร็วมาก ชอบเกิดขึ้นตามดินลูกรังริมทางหลวงและชายป่า ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติหาได้ง่ายในท้องถิ่นของจังหวัดจันทบุรี

ปัญหาด้านการผลิต พบว่า กลุ่มขาดเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย จึงทำให้ผลผลิตยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ส่วนผลิตภัณฑ์กระดาษสอยดาว พบว่า ผลผลิตแผ่นกระดาษมีความหนาไม่สม่ำเสมอ ไม่มี ความเหนียว สีไม่สดและสีตก

ปัญหาด้านการแปรรูปและขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ ทำได้อย่างไม่มีคุณภาพ เช่น การพับม้วน การตัด โค้ง จะเกิดการฉีกขาดและเปื่อย

5.2.2 ผลการศึกษาการพัฒนากระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์กระดาษสอยดาว เข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า เมื่อเทียบเคียงคุณภาพของกระดาษสอยดาวที่ผลิตได้ ในภาพรวมยังไม่ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เนื่องจากการวิจัยมีขอบเขตของการศึกษา จะเน้นการผลิตสำหรับกลุ่มผู้ผลิตขนาดเล็ก ใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ผลิตขึ้นเองที่มีขนาดเล็ก ต้นทุนต่ำใช้วัตถุดิบและแรงงานในท้องถิ่น เน้นความเป็นเอกลักษณ์และคงความเป็นธรรมชาติของเส้นใยจากต้นสอยดาว และแปรรูปผลิตภัณฑ์กันเองภายในกลุ่ม เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม ดังนั้นกลุ่มแม่บ้านจึงควรพัฒนาทักษะด้านการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ให้มีความชำนาญและความเชี่ยวชาญมากขึ้น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เท่าเทียมกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ต่อไป

5.2.3 ผลการศึกษาการออกแบบและพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์กระดาษสอยดาวในรูปแบบใหม่ตามความต้องการผู้บริโภค อย่างน้อย 3 รูปแบบ พบว่า กลุ่มแม่บ้านได้เรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยและ นักศึกษาสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งทางกลุ่มแม่บ้านมีความตั้งใจในการเรียนรู้และฝึก ปฏิบัติอย่างเข้มข้น ส่วนนักศึกษาก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตและศึกษาคุณสมบัติของกระดาษสอยดาว การฝึกอบรมจะเน้นสร้างผลงานด้านหัตถกรรมเครื่องใช้เครื่องประดับตกแต่ง ผลงานที่นักศึกษาและกลุ่ม แม่บ้าน ได้ออกแบบและสร้างต้นแบบมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ กล่องอเนกประสงค์ กล่องผ้าไหมผ้า ทอ กล่องของที่ระลึก กล่องเครื่องประดับ กล่องทิชชู กรอบรูป และกระเป๋าถือสตรี เป็นต้น

5.2.4 ผลการศึกษาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และ เครื่องประดับตกแต่งจากกระดาษสอยดาวในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า กลุ่มแม่บ้านได้สร้างเครือข่าย และถ่ายทอดเทคโนโลยีกับกลุ่มแม่บ้านภายในชุมชน กลุ่มนักเรียนนักศึกษาและนักวิจัย ดังนี้

1. เครือข่ายกับนักเรียน นักศึกษาในงานวันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี
2. เครือข่ายกับกลุ่มแม่บ้านตำบลท่าช้างและตำบลใกล้เคียง
3. เครือข่ายนักวิจัยในกลุ่มที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา( สกอ.) ในงาน U-FAIR 2005 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

### 5.3 ข้อเสนอแนะ

#### 5.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับกลุ่มแม่บ้านทำซ้าง

1. กลุ่มแม่บ้านทำซ้าง ควรมีการถ่ายทอดและบันทึกภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อประโยชน์ด้านการรักษาองค์ความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์
2. กลุ่มแม่บ้านทำซ้าง ควรมีการวางแผนพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆภายในกลุ่ม เพื่อลดจุดอ่อนพัฒนาจุดแข็ง ในการบริหารกลุ่ม การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป
3. ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น การร่วมวิจัย การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม และการแสดงผลงาน เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มได้เรียนรู้และพัฒนาความรู้ ทักษะในอาชีพต่อไป

#### 5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยควรดำเนินการวิจัยครั้งต่อไป ด้านการติดตามและประเมินผล เพื่อนำข้อมูลย้อนกลับมาพัฒนากลุ่มแม่บ้านในการประกอบอาชีพให้สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง
2. ผู้วิจัยควรประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายวิจัย เพื่อให้มีการจัดแสดงสินค้าหรือตลาดสินค้าชุมชน ตลอดจนกระตุ้นภาครัฐให้มีการรับประกันและมีตลาดรองรับสินค้าจากชุมชน

#### 5.3.3 ประสบการณ์และความประทับใจของคณะผู้วิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงสังคมโดยการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย กลุ่มแม่บ้าน และนักศึกษา ทำให้คณะวิจัยได้มีประสบการณ์และความประทับใจ ดังนี้

1. ได้ความรู้และประสบการณ์ในการจัดตั้งกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่มแบบพึ่งพาและกระบวนการผลิตกระดาษสอยดาวจากกลุ่มแม่บ้านที่เคยผลิตมาในอดีต
2. ได้ความรู้และเทคนิคใหม่ๆ เพื่อนำไปใช้ในการประกอบการเรียน การสอน และได้บูรณาการเรียนการสอน โดยการนำนักศึกษาเข้าสู่กระบวนการวิจัย ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้กับกลุ่มแม่บ้านและปฏิบัติงานจริง
3. ได้ฝึกการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเอง และศรัทธาในอาชีพมากขึ้น
4. ประทับใจในกลุ่มวิจัยและกลุ่มแม่บ้านที่ทุกคนคอยช่วยเหลือและปรึกษากันตลอดเวลา มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และปฏิบัติงานทำให้การวิจัยดำเนินไปได้อย่างสะดวกและบรรลุเป้าหมาย